

مجلات علوم پزشکی کشور، موفقیت‌ها و چالش‌ها

سرمقاله

دکتر فریدون عزیزی

مرکز تحقیقات غدد، پژوهشکده‌ی علوم غدد درون‌ریز و متابولیسم، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی؛ نشانی
مکاتبه‌ی نویسنده مسئول: تهران، صندوق پستی ۴۷۶۳-۱۹۳۹۵، دکتر فریدون عزیزی؛ e-mail: azizi@endocrine.ac.ir

مقدمه

رشد کمی و کیفی مجلات علوم پزشکی داخل کشور مرهون تلاش‌های بی‌وقفه مدیران مسئول، سردبیران، اعضای محترم هیئت تحریریه، مسئولین دانشگاه‌ها، انجمن‌ها و کلیه دست‌اندرکاران تهیه‌ی مجلات پزشکی است. در این حال دو عامل بسیار مهم را باید در نظر داشت که بدون آنها این همه توفیقات حاصل نمی‌شد. اول سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت مستمر و دقیق معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، و کمیسیون نشریات آن وزارت که باید از همه دست‌اندرکاران آن در دهی گذشته و به ویژه از معاونین تحقیقات، فناوری و اعضای کمیسیون نشریات برای تداوم، استمرار و ارتقا امور مربوط به نشریات علوم پزشکی سپاسگزاری کرد. عامل مهم دوم ارتقا کمی و کیفی تحقیقات در کشور است. نمی‌توان انکار کرد که حیات و استمرار فعالیت مجلات علوم پزشکی در گرو فعالیت‌های تحقیقاتی است. دانشمندان و فرهیختگان کشور در دانشگاه‌ها، پژوهشکده‌ها و مراکزهای تحقیقاتی سبب رشد خارق‌العاده‌ی تحقیقات در کشور شده‌اند و جرقه‌های اولیه‌ای که در سال ۱۳۶۵ با برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق برای اولین بار آغاز شد، افزایش کمی و کیفی آموزش گروه پزشکی در کشور که ابتدا کمی و سپس با راه‌اندازی و گسترش دوره‌های کارشناسی ارشد، PhD، تخصصی، فوق تخصصی و فلوشیپ بالینی در دهه ۷۰ به اوج خود رسید، نیروی انسانی محقق را برای مراکز آموزشی و تحقیقاتی تربیت کرد که به این بالندگی کمک شایانی نمود. در نهایت سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت

مناسبی که توسط شورای پژوهش‌های علمی کشور، وزارتخانه‌های مرتبط و سایر سازمان‌ها انجام گرفت، ثمره‌ای ببار نشاند که مشکلات مجلات را از نظر تولید علم و دستاوردهای آن برای نشریات برطرف نمود. در این حال چالش‌های فراوانی در حفظ، بهبود و ارتقای کیفی مجلات علوم پزشکی کشور به شرح زیر وجود دارد.

۱. برای بسیاری از مجلات گروه پزشکی کمبود امکانات و ساختار دفتر مجله مشکل اصلی است. در سازمان‌های دولتی از جمله دانشگاه‌ها و مراکز غیرانتفاعی مانند انجمن‌ها هیچ‌گونه ردیف سازمانی برای دفتر مجلات وجود ندارد. نبود جایگاه سازمانی، کارکنان و بودجه‌ی مصوب مانع بزرگی است که پرداختن به آن از ضروریات ادامه کار مفید مجلات خواهد بود. پیشنهاد می‌شود که معاونت تحقیقات و فناوری وزارت متبوع، کمینه‌ی چارت و تشکیلات ضروری برای مجلات را تعریف، دانشگاه‌ها و موسسه‌ها برای تامین آن اقدام نمایند.
۲. نیروی انسانی توانمند برای انجام امور مجلات گروه پزشکی اندک است. هنوز در کشور دوره‌های منشی‌گری پزشکی (Medical secretary) وجود ندارد. افراد آشنا به فن روزنامه‌نگاری و به ویژه ویراستاری مطالب پزشکی نایاب و همچنین ویراستاران توانمند فارسی و به ویژه انگلیسی ناکافی هستند. علوم مدیریت در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرای امور مجلات پزشکی نیاز به ترمیم و ارتقای مناسب دارد.

۲. مجلات فارسی و انگلیسی زبان که مخاطب‌های متفاوتی دارند بیشتر هدف خود را نشر مقالاتی قرار داده‌اند که برای آنها ارسال می‌شود. در حالی که رسالت آن‌ها نمی‌تواند یکسان باشد. مجلات فارسی زبان که رسالت‌های عمده‌تری برای آموزش صاحبان حرفه‌های مختلف پزشکی، پزشکان عمومی، دندانپزشکان، داروسازان، پرستاران و پیراپزشکان دارند، می‌بایست مروج سیاست‌ها و برنامه‌های کشوری سلامت، گایدلاین‌ها و دستورالعمل‌های پزشکی باشند و نیز این مجلات رسالت عمده‌ای در نشر فرهنگ غنی فارسی در کشورهای فارسی زبان همسایه دارند. مجلات انگلیسی زبان علاوه بر سعی در ارتقای کیفیت مقالات علمی، نمایانگر ارتقا تولید علم در کشور و در منطقه می‌باشند و به علاوه می‌بایست در مقابل آنچه به طور عمد یا غیرعمد در قرن گذشته و به ویژه در دهه‌ی اخیر اتفاق افتاده و می‌افتد یعنی بی‌توجهی دنیا به تاثیر تمدن اسلامی در تاریخ علم و رنسانس علمی کشورهای غربی و جهان ایستادگی کنند. این احقاق حق در مقابل کسانی که با ناسیونالیسم غربی و یا تعصب یهودی و عیسوی خود می‌خواهند فعالیت‌های علمی، صنعتی و هنری

کشورهای اسلامی را تحقیر کنند و بر سهم آنان در ساختار مدنیت علمی و تمدن جهانی سرپوش گذارند، ضروری است و جز با تحقیق و تتبع در نوشته‌های پیشینیان و تطبیق آن با علم روز در مجلات بین‌المللی امکان‌پذیر نمی‌باشد.

۴. تخلفات قابل توجهی در زمینه‌های مختلف تهیه، ارسال و انتشار مقالات پزشکی دیده می‌شود. ارسال مقاله به ۲ یا چند مجله‌ی همزمان، نادیده گرفتن تلاش سایر افراد برای انجام پژوهش و تهیه‌ی مقاله، اضافه کردن نام کسانی که در تهیه‌ی مقاله مشارکت نداشته، انتشار دوباره مقاله، انتقال نوشتار مولفین دیگر به مقاله‌ی خود و سایر مواردی که مشاهده شده‌اند، می‌تواند از روی جهل یا عمد باشد. اطلاع‌رسانی مناسب توسط مجلات و نیز تدوین آیین‌نامه‌های کشوری در جلوگیری از این تخلفات ضروری است.

امید است با همکاری انجمن سردبیران مجلات علوم پزشکی کشور و دبیرخانه‌ی کمیسیون نشریات معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، به منظور رفع موانع و ارتقای کیفی مجلات گام‌های موثر برداشته شود.